

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

**Офіс Генерального прокурора
(до відома)**

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

*(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого
Верховної Ради України з прав людини»)*

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України, виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ)

відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності державної установи «Холодногірська виправна колонія (№ 18)» (далі – ВК, колонія, установа), у якій на час відвідування НПМ утримувались 386 засуджених.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 КВК України серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності; засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Під час здійснення 23 серпня 2023 року відвідування ВК, для виконання функцій національного превентивного механізму, встановлено що в установі не дотримується норма площі на одного засудженого в окремих спальних приміщеннях відділень соціально-психологічної служби (далі – СПС).

Частиною 1 статті 115 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України), правилом 10 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями та пунктом 18.1 Європейських пенітенціарних правил передбачено, що норма жилої площі на одного засудженого не може бути меншою 4 м².

Однак під час відвідування встановлено, що спальне приміщення відділення СПС № 10, площа якого становить 21 м², передбачене для тримання 13 засуджених, відповідно на одного засудженого припадає 1,6 м².

Аналогічні факти також встановлено у спальному приміщенні № 1 відділення СПС № 6, спальних приміщеннях №№ 2, 3 відділення СПС № 6, спальних приміщеннях № № 1, 2, 4 відділення СПС № 7, спальному приміщенні відділення СПС № 8, спальному приміщенні № 4 відділення СПС № 9.

У пункті 13 сьомої загальної доповіді [CPT/Inf(97) 10] Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню (далі – КЗК) зазначено, що проблема із переповненими житловими приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Європейським судом з прав людини також неодноразово констатувались порушення статті 3 (заборона катування) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) у зв'язку з переповненістю та незабезпеченням належної житлової площі на одного засудженого («Горбатенко проти України», «Сукачов проти України», «Яковенко проти України»).

Невжиття заходів щодо виконання рекомендацій КЗК та незабезпечення в установі належної житлової площі на одного засудженого може призводити до чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини на підставі порушень статті 3 Конвенції та призначення виплат значної суми коштів, як моральної компенсації за перебування у таких умовах.

Незважаючи на відсутність законних підстав наявності замків відкидних ліжок в камерах дисциплінарного ізолятора (далі – ДІЗО), адміністрацією установи встановлено порядок їх закриття під час відбування засудженими стягнення у виді поміщення у ДІЗО, що є додатковим каральним елементом під час покарання, так як засуджені позбавлені можливості сидіти та лежати на ліжку протягом дня. Встановлено факти, коли засудженні вимушені лягати на підлогу внаслідок вказаних обмежень, за що притягувалися до дисциплінарної відповідальності.

У порушення вимог пункту 2 розділу 1 Положення про дільницю карантину, діагностики та розподілу, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 04.11.2013 № 2300/5, дільниця КДіР та медична частина обладнані спільним прогулянковим двориком, що не забезпечує ізольоване тримання новоприбулих засуджених з метою унеможливлення їх спілкування з іншими засудженими.

Відповідно до додатку 8 до Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 (далі - Правила), засудженим не забороняється сидіти та лежати на ліжках у вільний час, передбачений розпорядком дня.

У порушення зазначеного, в ході конфіденційного спілкування із засудженими встановлено, що адміністрацією установи самовільно запроваджено правило щодо заборони використовувати свої спальні місця упродовж дня навіть у вільний час.

В установі порушуються вимоги Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417. Зокрема у відділенні СПС № 2 виявлено електротехніку, яка перебуває в незадовільному технічному стані, електродроти у дільниці КДіР оголені, з'єднання жил проводів здійснено без ізоляції, що може призвести до ураження

засуджених електричним струмом та становить загрозу для життя та здоров'я утримуваних осіб та персоналу установи.

Згідно з інформацією котлового ордера та добовим пробам 23.08.2023 засуджені мали забезпечуватися сніданком з макаронних виробів. Проте, під час конфіденційних розмов із засудженими та персоналом установи встановлено, що засуджені на сніданок отримали кашу з крупи замість макаронних виробів.

Ліжка у деяких спальних приміщеннях розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує засудженим особистого простору та порушує їх право на приватність.

У порушення пункту 19.3 Європейських пенітенціарних правил крани умивальників дільниці КДіР несправні та потребують заміни.

Згідно з пунктом 2.13.2. Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України № 849/5 від 08.06.2021 (далі – Положення), у лазнях з кількістю місць для роздягання (одягання) більше 15 передбачається туалет. Однак, у приміщеннях лазні установи туалет для засуджених відсутній.

Відповідно до Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5 (далі – Порядок), засудженим надається право на доступ до Інтернету, користування засобами IP-телефонії та використання засобів відеозв'язку через мережу Інтернет. Для організації надання засудженим права на доступ до мережі Інтернет в установі обладнано інтернет-клас.

Однак, незважаючи на наявність інтернет-класу, засуджені не користуються ним з метою подачі електронних звернень.

Так, згідно інформації, отриманої від Департаменту з питань виконання кримінальних покарань, протягом 2022-2023 років з установи не було надіслано жодного звернення, як електронного, так і письмового.

Факти порушень прав засуджених на подання заяв вже знайшли своє відображення в рішеннях Європейського суду з прав людини (справа «Тросін проти України»), який також зазначав, що засуджені перебувають в особливо вразливому становищі, оскільки їх листування із судом і з рештою зовнішнього світу залежить від адміністрації установ виконання покарань.

Відповідно до вимог розділу XII Правил, засуджені мають право отримувати у посилках (передачах) планшетні комп'ютери без можливості апаратної підтримки будь-яких видів SIM-карт та користуватися ними після програмного блокування камер працівниками установи.

Більш того, пунктом 2 розділу 1 Порядку передбачено право засуджених користуватися послугою доступу до мережі Інтернет та відправляти онлайн-звернення з планшетного комп'ютера.

Проте, в установі немає жодного планшета у власності засуджених, що свідчить про низькій рівень поінформованості утримуваних про таку можливість.

В усних поясненнях адміністрація установи зазначає, що в установі не заборонено мати планшетні комп'ютери, проте процедура їх програмного блокування викликає складнощі, тому вказана вимога Правил не дотримується.

Під час відвідування установи від засуджених надходили скарги на те, що вони вимушені працювати дві зміни поспіль без належного обліку робочого часу та оплати праці.

Практика застосування праці засуджених у дві зміни поспіль підтверджується інформацією, отриманою з журналу погодинних перевірок засуджених на робочих місцях адміністрацією установи (далі – журнал), та камери відеоспостереження, яка розташована на міжзонному контрольно-пропускному пункті.

Зокрема, згідно записів у журналі 22.08.2023 в II зміну (17:00-00:30) станом на 24:00 на виробництві працювало 22 засуджених, які повинні були закінчити працювати о 00:30 та залишити територію промислової зони, після чого мали приступити до праці 22 засуджених, працевлаштованих у III зміну (00:30-07:00).

Однак, згідно інформації, отриманої з камери відеоспостереження (між житловою та промисловою зоною), в період часу з 24:00 по 02:00 територію промислової зони залишило лише 14 засуджених та жодний засуджений не увійшов до неї.

Разом з цим, станом на 02:00 23.08.2023 (згідно інформації з журналу) на території виробництва знаходилось 22 засуджених. Тобто, засуджені після закінчення II зміни не припиняли, а продовжували працювати в нічний час другу зміну поспіль.

Крім того, під час відвідування засуджені скаржилися, що в цехах, де працюють термісти, температура повітря у літній період сягає 50°C, відповідною системою вентиляції робочі місця не облаштовані. У дільниці, де працюють термісти, приміщення для прийняття душу знаходиться у незадовільному стані.

Засуджені працюють без належного забезпечення спецзасобами з охорони праці (рукавицями та фартухами для зварювальних робіт, масками та респіраторами тощо), що порушує вимоги ст. 153 Кодексу законів про працю України.

Від засуджених надходили численні звернення, що тривалість робочого дня є більшою 8 годин та сягає 15 годин на день, що є порушенням статті 119 КВК України, статті 52 Кодексу законів про працю України та Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5.

У ході відвідування групою НПМ встановлено, що в установі засуджені працюють більше 40 годин на тиждень, що є порушенням статті 119 КВК, статті 52 Кодексу законів про працю України та Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5.

Відповідно до пункту 7 статті 1 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» статус української мови як

єдиної державної мови передбачає обов'язковість її використання на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя. У порушення цього деяка службова документація (стройова записка) в установі ведеться іноземною мовою.

У доповіді Уряду України за наслідками візиту КЗК до України [СРТ/Inf (2020) 40] зазначено, що під час візитів до місць несвободи, ув'язнені та засуджені дуже неохоче розмовляли із делегацією, явно хвилюючись за свою безпеку та висловлювали свій страх можливих репресій з боку працівників або засуджених, які допомагають працівникам, як тільки делегація залишить установу.

Також під час відвідування установи та проведенні конфіденційних бесід більшість із засуджених відмовлялися від спілкування з представниками групи НПМ або відповідали шаблонними фразами, які зводилися до того, що: «ви поїдете, а нам тут жити».

Зазначене суперечить принципу, що адміністрація установи повинна забезпечувати позитивні взаємовідносини між персоналом та засудженими, а персонал повинен гуманно та порядно ставитись до засуджених, не забуваючи про безпеку, оскільки це не лише зменшить ризик жорстокого поводження, але й сприятиме покращенню контролю та безпеці.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2⁷ пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Холодногірська виправна колонія (№ 18)», зокрема:

1.1. Забезпечити дотримання норм площі на одного засудженого в установі у відповідності до вимог національних та міжнародних нормативно-правових актів;

1.2. Демонтувати замки відкидних ліжок в камерах ДІЗО;

1.3. Обладнати ділянку КДІР ізольованим прогулянковим двориком;

1.4. Припинити практику заборони сидіти та лежати на ліжках у вільний час, передбачений розпорядком дня;

1.5. Забезпечити дотримання в установі Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417;

1.6. Забезпечити дотримання права на приватність у спальних приміщеннях установи;

1.7. Провести ремонтні роботи санітарних вузлів дільниці КДіР;

1.8. Обладнати лазню установи санвузлом;

1.9. Провести роз'яснювальну роботу із засудженими щодо можливості направлення електронних звернень;

1.10. Забезпечити можливість користуватись послугами доступу до мережі Інтернет, відправлення електронних звернень за допомогою планшету у відділеннях СПС;

1.11. Забезпечити реалізацію права засуджених на оплачувану працю та додержання норм тривалості робочого часу згідно із законодавством про працю;

1.12. Забезпечити працюючих засуджених засобами індивідуального захисту;

1.13. Забезпечити ведення службової документації виключно державною мовою;

1.14. Вжити заходів щодо неухильного дотримання права засуджених на гуманне ставлення, повагу їх людської гідності з боку працівників установи.

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити Уповноваженого.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Холодногірська виправна колонія (№ 18)» на 12 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Коноплястий Сергій (050)-967-95-51

